

Polarrundmossa

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** Bryales, **Familj:** Cinclidiaceae, **Släkte:** *Rhizomnium* (rundmossor), **Art:** *Rhizomnium andrewsianum* - polarrundmossa (Steere) T.J.Kop. **Synonymer:** *Mnium andrewsianum*

Kännetecken

Arten bildar 1–5 cm höga, gröna till brunröda, luckra tuvor. Stammen är röd i de äldre delarna och karakteristiskt spirallikt svängd. I bladvecken finns kraftiga, mörkbruna rhizoider. Bladen är skira, ljus gröna eller rödaktiga, cirkelrunda utan spets och 1–3 mm långa. Bladen har enkelskiktad kantlist upptill och tvåskiktad nedtill, bestående av 1–2 rader av smala celler. Bladnerven är rödbrun och slutar strax ovanför bladets mitt. Skotten är skildkönade. Kapslar har inte hittats i Skandinavien. Kapseln är oval, riktad åt sidan och till hälften nedåtböjd. De yttre peristomtänderna är gulaktiga. Kapselskaftet är upp till 2 cm långt. Sporererna är 25–30 µm i diameter och fint papillösa. Polarrundmossa kan förväxlas med små exemplar av filtrundmossa *Rhizomnium pseudopunctatum*, men den senare har kraftigare kantlist och blad som är något längre än breda; den är samkönad samt har en brun snarare än röd stam. Polarrundmossa liknar dock främst liten filtrundmossa *R. gracile*, den minsta arten i släktet, men den senare har mer avlånga blad och förutom bladvecksrhizoider även stamrhizoider.

Utbredning och status

Arten är i Sverige sällsynt funnen i den nordliga delen av fjällkedjan. Den är likaså sällsynt i Finland och Norge. Arten är vanlig närmast på Svalbard och är känd även från Island där den är sällsynt. Polarrundmossa har en högarktisk cirkumpolär utbredning med förekomster också i Sibirien, arktiska Nordamerika och på Grönland.

Ekologi

Polarrundmossa växer på fuktig, gärna något kalkhaltig översilad humusrik mineraljord i fjällbranter, vid mossrika rännilar och småbäckar på högpin nivå. I Nordamerika uppges den växa i öppna kärr och kanten av sjöar.

Hot

De totalt sett få och begränsade förekomsterna gör att arten kan vara känslig för tillfälliga fluktuationer och störningar. Avsaknad av sporkapslar antyder att arten har dålig spridningsförmåga. I övrigt är hotbilden oklar.

Åtgärder

Artens status behöver övervakas på de nu kända lokalerna och eftersökas på andra platser där arten kan tänkas finnas för att lära känna artens ekologi och utbredningsbild bättre. Om återfynd görs måste växtplatsens exakta läge meddelas berörda myndigheter så att lokalen inte utsätts för exploatering. Dessutom behöver artens ståndortskrav undersökas.

Övrigt

Utländska namn - NO: Polarrundmose, IS: Fjallafaldur, FI: Napalehväsammal.

Etymologi: andrewsianus (lat.) = Efter Albert LeRoy Andrews (1878-1961), amerikansk filolog och bryolog; suffixet -anus (lat.).

Uttal: [Ritsómniium andrewsiánum]

KEY FACTS Forms lax, 1-5 cm high, green to brownish-red tufts. Stems red in older parts and characteristically spirally winding. Dark brown macronemata present at leaf axils. Leaves orbicular, tender, 1-3 mm long, pale green or reddish. Border unistratose above, bistratose below, formed by 1-2 rows of elongate cells. Costa reddish-brown, ending just above middle of leaf. Dioicous. Capsule ovoid, horizontal, exostome yellowish. Seta up to 2 cm. Spores 25-30 µm, finely papillose. - Grows on humus-rich, slightly calcareous mineral soil in flushed alpine slopes or along rivulets at high altitudes. Reported to occur in open marshes and on lake shores in North America.

Litteratur

Bowers, M.C. & Koponen, T.J. 1969. The discovery of *Rhizomnium andrewsianum* in Finland and Norway. *Bryologist* 72: 252-254.

Engelmark, T.-B. 1974. *Trichostomum cuspidatissimum* Card. & Ther. and *Rhizomnium andrewsianum* (Steere) Kop. discovered in north Sweden. *Lindbergia* 2: 218-221.

Hallingbäck, T. 2008. *Rhizomnium andrewsianum* polarrundmossa s. 448-449. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Bladmossor. Kompaktmossor - kapmossor : Bryophyta : Anoectangium - Orthodontium. Artdatabanken, SLU, Uppsala.

Författare

Nils Cronberg 1998. Rev. Tomas Hallingbäck 2008. Uppdaterad av Tomas Hallingbäck 2010. Rev. Niklas Lönnell 2016.